

شلیک موشک‌ها؛ آغاز جنگ یا آخرین فرصت برای مذاکره؟

دیشب، با شلیک موشک‌های ایران به اسرائیل در واکنش به حمله اسرائیل به ضاحیه جنوبی بیروت، بار دیگر سایه یک رویارویی گسترده بر خاورمیانه سنگینی کرد. همزمان، گزارش‌ها از تلاش دونالد ترامپ برای منصرف کردن اسرائیل از یک پاسخ شتابزده حکایت داشت؛ تلاشی که نشان می‌دهد حتی نزدیک‌ترین متحدان تل‌آویو نیز نسبت به گسترش دامنه بحران نگران‌اند و بیم آن دارند که این چرخه، هرگونه فرصت برای دیپلماسی را از میان ببرد.

با این حال، هنوز برای نتیجه‌گیری قطعی زود است. خاورمیانه بارها در آستانه انفجار قرار گرفته، اما همه بحران‌ها الزاماً به جنگی فراگیر ختم نشده‌اند. گاه تنش‌ها از نقطه‌ای معین عبور کرده‌اند و گاه درست در آستانه همان نقطه، سیاست جای میدان را گرفته است.

به نظر می‌رسد در سطح راهبردی، هیچ‌یک از بازیگران اصلی از یک جنگ فراگیر سود قطعی نمی‌برند. اسرائیل با چالش‌های داخلی و امنیتی دست‌وپنجه نرم می‌کند، ایران با فشارهای اقتصادی و ضرورت مدیریت بحران‌های خارجی روبه‌روست و آمریکا نیز تمایلی به گشوده شدن جبهه‌ای تازه در خاورمیانه ندارد. این واقعیت، احتمال مدیریت بحران را تقویت می‌کند، اما تضمینی برای آن نیست.

تاریخ روابط بین‌الملل بارها نشان داده است که گاهی بحران‌ها آغاز جنگ می‌شوند و گاهی همان بحران، طرف‌ها را به این نتیجه می‌رساند که هزینه جنگ از هزینه مذاکره بیشتر است. تفاوت را معمولاً تصمیم‌های سیاسی در روزها و هفته‌های پس از بحران رقم می‌زنند. اکنون نیز منطقه دقیقاً در چنین بزنگاهی قرار گرفته است.

آنچه بیش از هر چیز تعیین‌کننده خواهد بود، نه تعداد موشک‌ها و نه شدت پاسخ‌های متقابل، بلکه میزان اراده سیاسی برای جلوگیری از خروج بحران از کنترل است. در هر دو سوی این منازعه، جریان‌هایی وجود دارند که ادامه تنش را بر هرگونه مصالحه ترجیح می‌دهند، اما در مقابل، واقعیت‌های اقتصادی، امنیتی و بین‌المللی نیز فشار خود را برای مهار بحران وارد می‌کنند.

به همین دلیل، شاید روزهای آینده بیش از آنکه میدان تعیین تکلیف نظامی باشد، عرصه آزمون دیپلماسی باشد. اگر کانال‌های سیاسی همچنان باز بمانند، این تنش حتی می‌تواند به عاملی برای شکستن بن‌بست‌های موجود تبدیل شود؛ اما اگر منطق انتقام بر منطق سیاست غلبه کند، آنگاه هیچ‌کس نمی‌تواند با اطمینان درباره دامنه و پایان این بحران سخن بگوید.

اکنون بیش از هر زمان دیگری، آینده منطقه به تصمیم‌هایی وابسته است که نه در میدان نبرد، بلکه پشت میزهای سیاست گرفته خواهد شد. شاید همین چند روز مشخص کند که خاورمیانه به سمت جنگی فرسایشی می‌رود یا به سوی توافقی که امروز دور از دسترس به نظر می‌رسد. این، مهم‌ترین پرسشی است که دیشب دوباره پیش روی همه بازیگران منطقه قرار گرفت.